

CONTRIBUȚIA MEMBRELOR REUNIUNII FEMEILOR ROMÂNE DIN SIBIU LA VIAȚA CULTURALĂ ȘI SOCIALĂ A SIBIULUI ȘI A TRANSILVANIEI PÂNĂ LA MARE UNIRE

Sorana Maier *

Abstract: *The cultural and social life of the Romanian community in Sibiu, starting with the second half of the 19th century and until the Great Union of 1918, was enriched by the activity of female personalities who stood out as school principals, teachers, coordinators of social and philanthropic projects inside the Reunion of Romanian Women in Sibiu. This study presents the contribution of some emblematic female personalities of Sibiu – Maria Cosma, Catinca Bârseanu, Veturia Lapedatu, Eugenia Tordășianu and Eleonora Lemény-Rozvány, who contributed to the development of schools, to the establishment of child care institutes and orphanages, which organized humanitarian actions, enriched the artistic and social life of Sibiu and Transylvania. The female personalities included in this study determined the emancipation of the Romanians from Transylvania, forming women's meetings, setting up schools, carrying out humanitarian campaigns, contributing to the development of the arts. Through their actions, the establishment of girls' schools with teaching in Romanian has contributed to the shaping the generations of educated young people, humanitarian campaigns and social projects carried out by the women's community in Sibiu have resulted in consistent support for various social categories, injured, orphans, poor.*

Keywords: feminine personalities, Transylvania, Sibiu, cultural propaganda, emancipation, education, philanthropy.

Reuniunea Femeilor Române din Sibiu a fost cea mai importantă organizație a româncelor din Sibiu începând cu secolul al XIX-lea, în cadrul căreia s-au afirmat numeroase personalități feminine. Însemnata activitate în spiritul emancipării naționale și culturale a populației românești din Transilvania, desfășurată de elita românească din Sibiu¹ începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, a fost completată în mod remarcabil de o serie de femei emblematică din istoria cetății și a provinciei. Educatoare devotate, femei inimoase implicate în ajutorarea orfanilor sau a răniților de război, ele au activat în cadrul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, în calitate de președinte sau de membre ordinare: Maria Cosma, Catinca Bârseanu, Veturia Lapedatu, Eugenia Tordășianu și Eleonora Lemény-Rozvány. Activitatea lor s-a concretizat în acțiuni care au îmbogățit cultura, educația, arta și viața socială a populației românești din acest spațiu, femeile reușind să se impună în multe dintre domeniile de activitate prin care au fost puse bazele emancipării culturale și naționale a populației românești din Transilvania.

---

* Doctorand, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu; e-mail: sorana.maier@ulbsibiu.ro.

¹ Disponem de o bogată istoriografie în ceea ce privește contribuția personalităților sibiene la mișcarea de emancipare națională a românilor din Transilvania, dintre care amintim lucrările: George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre doue sute de ani din urma* (3 vol.), Sibiu, Tipografia W. Krafft, 1889-1891; Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau Luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară* (8 vol.), Sibiu, „Tipografia”, 1902-1915, Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Edit. Școala Ardeleană, 2016; Keith Hitchins, *Afirmarea națiunii: Mișcarea națională românească din Transilvania, 1860–1914*, București, Edit. Enciclopedică, 2000; Mircea Păcurariu, *Cărturari sibiieni de altădată, ediție întregită și adăugită*, Sibiu, Edit. Andreiana, 2015.

Studiul de față analizează dintr-o perspectivă nouă² contribuția pe care membrele Reuniunii Femeilor Române din Sibiu au avut-o la viața culturală, socială și artistică a comunității, punând în evidență și demersurile acestora pentru asigurarea, din surse proprii, a veniturilor necesare funcționării școlilor pe care le-au înființat.

Principalele surse de documentare pentru această analiză sunt documentele publicate de responsabilele Reuniunii, care cuprind date privind istoricul și funcționarea acesteia, alături de rapoarte ale adunărilor generale și anuale, dar și documente din fondurile Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, plus presa vremii. Dispunem de o istoriografie săracă legată de activitatea acestei reuniuni în comparație cu activitatea ei vastă și cu importanța pe care a avut-o pentru comunitatea din Sibiu și din Transilvania³. Tocmai din acest motiv se impune evidențierea contribuției pe care membrele acestei asocieri și-au adus-o la viața culturală și socială a Sibiului și chiar realizarea unor monografii dedicate personalităților care au activat în cadrul Reuniunii.

Multe din demersurile pe care personalitățile feminine ale Sibiului le-au întreprins începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până la Marea Unire au fost desfășurate în cadrul Reuniunii. Alături de importanta activitate educațională, aceste personalități au desfășurat și o bogată activitate culturală și socială, organizând reprezentații teatrale, serate, baluri în cadrul Reuniunii. Aceste manifestări culturale și sociale au avut atât scopul de creștere a gradului de cultură al femeilor din Sibiu, al elevilor Școlii Reuniunii și al publicului românesc din Sibiu, în general, dar și sporirea veniturilor Reuniunii și asigurarea necesarului financiar pentru proiectele propuse.

Maria Cosma. Una dintre femeile care au contribuit la dezvoltarea educației, la creșterea calității învățământului în școlile românești și la îmbunătățirea condițiilor de trai și învățare ale elevilor români – băieți și fete – din Transilvania este Maria Cosma⁴, cea care a marcat în mod semnificativ viața culturală, educațională și socială a Sibiului prin inițiativele pe care le-a avut în calitate de președintă a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. Cu un spirit de inițiativă admirabil, o putere de muncă ce a impresionat contemporanii, Maria Cosma a reușit să-și lege numele de prima școală românească de fete din Sibiu, de proiectul destinat mesei studenților, de organizarea unor expoziții etnografice, de îngrijirea unui spital de rezervă în vreme de război.

² Pentru o privire de ansamblu asupra activității femeilor din trecutul Sibiului, aparținând comunității românești și germane din Sibiu, a se vedea lucrarea noastră: Sorana Maier, Constantin Necula, *Chipuri feminine sibiene din alte veacuri*, București, Edit. Eikon, 2019.

³ Este vorba despre lucrările: *Mariana Daneș, Considerațiuni cu privire la activitatea femeilor române din Sibiu*, „Cumidava XXV”, Brașov, Edit. C 2 Design, 2002, p. 164-175 și Valeria Soroștineanu, *Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în anii Primului Război Mondial*, „Astra Sabesiensis”, nr. 2, Sebeș, Edit. Argonaut, 2016, p. 55-75 și capitolul „Reuniunea Femeilor Române din Sibiu – chipul luminos al feminității românești”, în volumul Pr. Constantin Necula, Sorana Maier, *Societăți culturale din trecutul Sibiului. Istorie și activitate*, București, Edit. Eikon, 2020.

⁴ Maria Roman (1854-1944) s-a născut în satul Mizieș din Bihor, în 1 decembrie 1854, fiind nepoata episcopului Aradului, Miron Romanul, ulterior mitropolit al Ardealului. În 7 iunie 1874 s-a căsătorit cu avocatul Partenie Cosma din Beiuș și s-au mutat la Sibiu în 1876. În catalogul colecției „Manuscrise Varia” al Bibliotecii Mitropolitane Sibiu, este menționată prezența unui document autobiografic: *Maria Partenie Cosma (Amintiri familiare), Sibiu, 1942 (donat de autoare)*, la cota 412.

Mariei Cosma i-a aparținut inițiativa de înființare a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. În ședința pentru constituirea Reuniunii, din 7 noiembrie 1880, ea a enunțat scopul acestei construcții educaționale – cel de a suplini lipsa unei școli pentru fete și a unui internat⁵. Prima Adunare generală a Reuniunii a fost condusă de Maria Cosma, în 8 iunie 1881, în calitate de președintă interimară a comitetului, urmând să fie aleasă președintă de drept în prima ședință din 3 iulie 1881⁶. Încă din primul an, președinta Reuniunii s-a pronunțat asupra importanței obținerii unor venituri din evenimente social-culturale, considerate „unul dintre izvoarele principale ale Reuniunii”⁷. În 1881, Reuniunea nu primise încă aprobarea Statutelor, motiv pentru care nu a putut aranja un eveniment public pentru sporirea veniturilor sale, astfel că femeile române din Sibiu și-au constituit un comitet separat pentru organizarea unui bal în favoarea Reuniunii⁸. Abia în anul 1883, Reuniunea a reușit să anunțe primul eveniment artistic de amploare, o reprezentație teatrală susținută la Sibiu pentru a sprijini asocierea femeilor române, Maria Cosma împlinind „o datorință prea plăcută anunțând onoratei Adunări generale că la stăruința comitetului, societatea de diletanți de la Casina comună din Sibiu, la 3 decembrie 1883, a aranjat o reprezentațiune teatrală în folosul Reuniunii”⁹.

Președinta Reuniunii a început pregătirile pentru înființarea școlii imediat după constituirea asocierii, iar în 8 iulie 1883 a reușit să înființeze Școala de fete din Sibiu, pe care a deschis-o în 1 noiembrie 1883, cu 17 eleve înscrise¹⁰. Generații întregi de copile din familiile românilor din Transilvania au fost educate în această instituție de învățământ, iar Maria Cosma a depus eforturi constante pentru a ridica nivelul școlii la cel al institutelor străine. Pentru a completa veniturile necesare funcționării școlii¹¹, ea a organizat baluri, loterii și expoziții. Spre exemplu, prima expoziție consemnată în rapoarte este cea din 15/27 noiembrie 1884, pentru „înmulțirea averii și asigurarea școalei noastre”¹², proiect în urma căruia a reușit să asigure un venit de 5.303 florini la bugetul Reuniunii.

În scopul susținerii financiare a Reuniunii, Maria Cosma a reușit să organizeze fără excepție, până în anul 1890¹³, un bal anual, eveniment care de fiecare dată era considerat unul din „cele mai elegante și cercetate ale sezonului”¹⁴. Pe de altă parte, veniturile obținute cu

⁵ *Istoricul, constituirea și rapoartele Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. 1880-1885*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1885, p. 3-4.

⁶ *Ibidem*, p. 25.

⁷ *Ibidem*, p. 18.

⁸ *Ibidem*, p. 18.

⁹ *Ibidem*, p. 27. Venitul obținut în urma acestei reprezentații teatrale a fost de 229,02 florini.

¹⁰ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 26 Octombrie (7 Noiembrie) 1892 și 21 Februarie (5 Martie) 1893*, Sibiu, Editura Reuniunii, 1893, p. 8.

¹¹ Sumele necesare susținerii școlii erau considerabil de mari; potrivit situației cheltuielilor pentru Școala de fete a Asociațiunii de la înființarea ei până în anul 1887, a fost nevoie de 8.893 florini. Vezi *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 25 Octombrie (6 noiembrie) 1887 și în 28 Februarie (11 Martie) 1888*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1888, p. 21.

¹² *Istoricul, constituirea și rapoartele Reuniunii*, ed. cit., p. 35.

¹³ Reuniunea a fost nevoită să amâne balul din anul 1890 din cauza epidemiei de gripă. Vezi *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 22 Octombrie (3 Noiembrie) 1889 și 25 Februarie (9 Martie) 1890*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1890, p. 18.

¹⁴ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 14 Martie, 26 Octombrie 1886 și în 22 Februarie 1887*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1887, p. 4.

prilejul acestor baluri constituiau o contribuție semnificativă la bugetul anual al Reuniunii (a se vedea Tabelul nr. 1¹⁵).

An	Venitul balului/lorini	Venitul anual/lorini
1881	576.43	856.43
1886	300.00	1600.00
1887	353.24	1659.11
1888	353.09	1590.00
1889	313.51	2098.44
1891	335.70	2185.26
1892	118.86	2342.46
1893	315.00	1448.00
1895	201.89	2202.24

Tabel nr. 1

*Veniturile obținute de Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în urma balurilor organizate în perioada 1881-1895*¹⁶

Organizarea acestor baluri de către membrele Reuniunii avea și scopul de a crește prestigiul acestei asociații, de a o impune în comunitatea românească și chiar străină din Sibiu, fapt mărturisit și de președintă, care menționa că balul din anul 1887 a fost destinat „a arăta nivelul de reputațiune socială la care stă societatea”¹⁷. Regăsim menționate în documentele Reuniunii pregătirea unor astfel de evenimente publice până în anul 1898, când împrejurările au fost complet neprielnice manifestărilor de acest gen, căci țara se afla în doliu după asasinarea împărătesei Elisabeta, soția împăratului Franz Josef¹⁸. A urmat o perioadă de doi ani în care Reuniunea nu va reuși să organizeze această petrecere așteptată de societatea sibiană și care aducea în același timp un venit substanțial ce completa fondurile necesare susținerii activității sale. Abia în anul 1901, Reuniunea a reușit să reia tradiția balului și să obțină un succes însemnat. În Raportul general pe anul 1900, președinta Maria Cosma a insistat din nou asupra importanței acestui eveniment pentru prestigiul comunității românești din Sibiu, eveniment care era privit și ca un mijloc de a demonstra reprezentanților celorlalte etnii din Sibiu – cea germană și cea maghiară – progresul comunității românești și chiar poziția de egalitate în raport cu ele, cu atât mai mult cu cât erau prezenți la această manifestare și invitați străini:

„Fără să exagerăm, putem afirma că balul din ășt-an a reușit deplin, a participat un public străin distins, a luat parte un public românesc mai număros decum eram obișnuiți și a

¹⁵ Rapoartele Reuniunii Femeilor Române din Sibiu și bugetele publicate în anuarele proprii nu ne oferă anual informații referitoare la veniturile obținute din organizarea balului.

¹⁶ Conform datelor publicate în Rapoartele și Anuarele Reuniunii în intervalul 1881-1895.

¹⁷ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 14 Martie, 26 Octombrie 1886 și în 22 Februarie 1887*, ed. cit., p. 20.

¹⁸ *Adunare generală ordinară a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținută la 2 Iuliu n. 1899*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1899, p. 19.

domnit la această sărbare socială o dispoziție ce nu mai lasă nimic de dorit. Succesul moral al balului a fost desăvârșit. Dar și rezultatul material este îndestulitor. Aranjarea unui bal de elită în Sibiu, menit a dovedi străinilor progresul nostru în cultura socială, este împreunat cu mari spese [...]”¹⁹.

Cu prilejul împlinirii a 12 ani de la înființarea Reuniunii, în 1893, Maria Cosma a anunțat din nou importanța evenimentelor cultural-sociale organizate de instituția pe care o conducea:

„Din aceste puține liniamente sunt evidente rezultatele activității Reuniunii noastre pe terenul educației; D-voastră cunoașteți prea bine și meritele Reuniunii de pe terenul cultural-social, pe care teren prin aranjarea de petreceri au știut susține prestigiul societății române și i-au dobândit locul de frunte în societatea cultă a publicului din acest oraș”²⁰.

Tot în anul 1893, Reuniunea a primit un sprijin financiar reprezentând venitul câștigat în urma unei reprezentații teatrale susținute „de diletanții din cercurile inteligente din Sibiu”²¹, respectiv 48,5 florini.

Relevantă pentru contribuția Mariei Cosma la viața socială a Sibiului este și activitatea desfășurată în cadrul proiectului „Masa studenților”, căruia i-a dedicat mare parte din energia sa. Înființată în 1 octombrie 1895, la inițiativa lui Partenie Cosma, „Masa studenților” a fost un proiect destinat îngrijirii elevilor români merituoși de la școlile germane și maghiare, mulți dintre ei proveniți din familii de țărani din satele din jurul Sibiului, lipsiți de mijloace financiare și nevoiți să ducă un trai greu și plin de lipsuri departe de casă.²² În ședința Comitetului Reuniunii din 20 septembrie 1895, președinta Reuniunii a anunțat faptul că Institutul de credit și economii „Albina” a înființat „pentru studenții români de la școlile medii din Sibiu așa numita masa studenților, la care 50 de elevi vor fi prevăzuți cu prânz gratuit”²³. Membrele Reuniunii au fost convocate la o consultare pe această temă, prilej cu care „atât damele, cât și domnișoarele prezente s-au declarat a conlucra cu plăcere la conducerea mesei studenților”²⁴. Această inițiativă caritabilă le asigură copiilor hrana zilnică, îmbrăcăminte, dar și o educație în spirit național, impunând o anumită conduită, care era deopotrivă și o condiție a păstrării elevilor în acest proiect²⁵. „Masa studenților” a fost una dintre preocupările principale ale membrilor Reuniunii, conștiente fiind că prin intermediul acesteia „se servește un scop național, contribuind direct la creșterea unui număr însemnat de tineri români, care azi-mâine vor fi chemați a lua parte la greua luptă culturală a poporului nostru”²⁶.

¹⁹ *A treizeci-și-șase Adunare generală ordinară a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținută în 16 Iunie 1901*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1901, p. 12-13.

²⁰ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 26 Octombrie (7 Noiembrie) 1892 și 21 Februarie (5 Martie) 1893*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1893, p. 9.

²¹ *Ibidem*, p. 12.

²² *Parteniu Cosma – Cu prilejul comemorării sale centenare*, „Revista Economică”, an XXXIX, nr. 19, Sibiu, 9 mai 1937, p. 168-169.

²³ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 2 Noiembrie și 3 Decembrie ...*, ed. cit., p. 32.

²⁴ *Ibidem*, p. 32.

²⁵ *Parteniu Cosma – Cu prilejul comemorării sale centenare*, loc. cit.

²⁶ *A treizeci-și-cincea Adunare generală a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținută la 17 Iunie 1900*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1900, p. 14-15.

Maria Cosma a fost prezentă în viața publică a Sibiului și într-unul din cele mai importante momente ale sale, inaugurarea, în anul 1905, a Muzeului istoric și etnografic al Asociațiunii ASTRA. Ea a fost cea care a condus comitetul de 16 femei al Reuniunii, comitet care s-a îngrijit de aranjarea expoziției cu mii de obiecte de pe toată întinderea Transilvaniei²⁷. Remarcabil este faptul că încă înainte de inaugurarea Muzeului, președinta Femeilor Române din Sibiu deja solicita Comitetului central al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român acordarea unui spațiu în Muzeul Asociațiunii pentru organizarea unei expoziții și a unei loterii, în mai 1905²⁸.

1905. 1905-1905.
REUNIUNEA FEMEILOR ROMÂNE DIN SIBIU. 2)

Nr. 13-1905.

Onorat comitet central!

Vorbindu-se române din Sibiu au avut frecvinta
ideea, ca să adune un considerabil număr de obiecte în
scopul unei loterii, ca să se aranjeze în favoarea școlii patri-
moniale și îndatorii de către școlarii de minime vârste.
Lucrurile de sortire însă ar trebui să aranjeze în unele obiecte și
misiune expoziție, amintit în zilele după poliție n. c. c.

Termin deci a ruga Onoratul comitet central, să se va
permite la dispoziție în zilele următoare, cum ar fi
h. o. cele trei etajeri ale studiului în edificiul Muzeului istoric
și etnografic: schimbamentul de jara pe lăți; pentru
un vor de jara nici cea mai mică deteriorare.

În așteptarea unui răspuns favorabil, rămân
Sibiu, în septembrie 1905. cu toată stima

Președinta
Comitetului: Reuniunii femeilor române din Sibiu:

Maria Cosma
Președinta

W. Din
secretar

Onoratului comitet central
al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român

27

Scrisoarea Mariei Cosma către Comitetul Central al Astreii

Foto: Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, Fond ASTRA, Acte, Nr. 378/1905.

²⁷ Pentru detalii referitoare la Expoziția etnografică din 1905 a se vedea: *Expozițiunea etnografică și istorică-culturală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, Sibiu, 19 Aug. – 14 Sept. 1905, Sibiu*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1906 și Ana Grama, *Etnomuzeografie transilvană. Muzeul Asociațiunii 1905-1950*, Sfântu Gheorghe, Edit. Eurocarpatica, 2010.

²⁸ Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, Fond ASTRA, Acte, Nr. 378/1905.

În Adunarea generală din 21 noiembrie 1893, condusă de Maria Cosma, Reuniunea și-a modificat Statutele și și-a adăugat la obiectul său de activitate înființarea unei școli pentru economia și industria de casă, asociate cu internat²⁹. Ca urmare a acestui fapt, Reuniunea a reușit să inaugureze festiv în 28 august 1905, Școala pentru economia și industria de casă, a cărei secțiune economică a fost deschisă în 1 septembrie, cu 18 eleve, funcționând în spațiile oferite de Institutul de credit și economii „Albina”, în sediul său³⁰.

În ceea ce privește Școala elementară de fete a Reuniunii, în primii ani de funcționare, a avut în mod constant peste 20 de eleve. Începând cu anul 1909, situația financiară dificilă a Reuniunii și faptul că parohiile ortodoxe din Sibiu urmau să deschidă o școală centrală mixtă, au determinat Reuniunea să ia în discuție sistarea școlii proprii³¹.

În anul 1910, Reuniunea a reușit să cumpere un imobil care să găzduiască Școala pentru economia de casă³². Această instituție de învățământ a funcționat cu succes, sub atenta îngrijire a Mariei Cosma, până în anul 1914, când războiul a făcut imposibilă deschiderea ei³³. În 12 septembrie 1914, Maria Cosma a propus ca spațiul școlii să fie oferit Societății Crucea Roșie, pentru a fi transformat în spital de rezervă destinat ostașilor răniți în război, spitalul fiind inaugurat în 2 noiembrie 1914 și funcționând până în 1 octombrie 1915, timp în care membrele Reuniunii au avut în grijă sute de ostași de diverse naționalități³⁴.

Prin inițiativa de înființare a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu și prin conducerea acestei instituții culturale și de binefacere, Maria Cosma a contribuit în mod esențial la educația tinerelor din Sibiu și din Transilvania, dar și la susținerea elevilor de gimnaziu din localitate, a dovedit pricepere în gestionarea afacerilor Reuniunii și o bună înțelegere a necesităților sociale și culturale ale semenilor săi.

Catinca Bârseanu. O altă figură aparte în istoria culturală a Sibiului și a Transilvaniei, Catinca Bârseanu³⁵, a fost cea de-a doua președintă a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, asumându-și misiunea de lideră a comunității femeilor din Sibiu, coordonând proiecte sociale și filantropice. S-a înscris membră ordinară a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu în anul 1911, când a venit la Sibiu odată cu preluarea de către soțul său, Andrei Bârseanu, a funcției de președinte al Astreii³⁶.

²⁹ *Adunările generale ale Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținute în 2 Novembre și 3 Decembre n. 1893 – în 11 Martie și 4 Novembre n. 1894 – în 10 Martie și 29 Septembrie n. 1895 și în 21 Iunie 1896*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1896, p. 13.

³⁰ *A patruzeci-și-una Adunare generală a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținută în 24 Iunie 1906*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1906, p. 10.

³¹ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1909/10*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1910, p. 11.

³² Reuniunea a reușit să achiziționeze imobilul contractând un credit de la Institutul „Albina”. *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1909/10*, ed. cit., p. 9.

³³ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1914/15 și 1915/16*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1916, p. 14.

³⁴ *Ibidem*, p. 8. Pentru o privire detaliată asupra activității membrilor Reuniunii în anii Primului Război Mondial, a se vedea: Valeria Soroștineanu, *op. cit.*, p. 55-75.

³⁵ Catinca Bârseanu (1861-1942) s-a născut în 7 martie 1861 în familia Nicolau, familie vestită de cărturari și negustori din Brașov și a venit la Sibiu alături de soțul său, Andrei Bârseanu, președinte al Asociației ASTRA.

³⁶ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1911/1912*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1912, p. 17.

A fost aleasă vicepreședintă a Reuniunii în ședința din 17 mai 1913,³⁷ iar în calitate de președintă a condus Adunarea generală din 29 iunie 1916.³⁸ Din 1916, i-a urmat Mariei Cosma la conducerea Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. Perioada a fost una dificilă pentru Reuniune, în condițiile în care a pierdut clădirile în care funcționau școlile, dar Catinca Bârseanu a încercat, în vremea Primului Război Mondial, să răspundă nevoilor comunității sale și să se concentreze pe activitatea filantropică și socială. Femeile din cadrul Reuniunii au organizat colecte și au împărțit daruri de Crăciun soldaților, le-au oferit cărți din „Biblioteca Poporală a Asociațiunii”³⁹, donate de ASTRA sau cumpărate din resursele proprii⁴⁰.

Catinca Bârseanu

Sursa foto: Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu, Colecții Speciale, Iconografie, inv. 6616.

Demnă de remarcat este și activitatea Catincai Bârseanu în interesul copiilor rămași orfani după Primul Război Mondial. În calitate de președintă a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, Catinca Bârseanu a aprobat în ședința din 29 iunie 1916, vânzarea imobilului din

³⁷ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1913/14*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1914, p. 13

³⁸ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1914/15 și 1915/16*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1916, p. 3.

³⁹ Colecția „Biblioteca Poporală a Asociațiunii” a fost înființată de ASTRA în anul 1899, fiind îngrijită de Secția literară a Astei. Aici au fost publicate lucrări de știință și literatură destinate publicului larg, în special țăranilor, scopul principal fiind crearea unui fond de carte pentru bibliotecile din mediul rural înființate de ASTRA. Erau tipărite în peste 2.000 de exemplare, distribuite în mare parte gratuit. Vezi „Biblioteca Poporală a Asociațiunii, nr. 17”, *Informațiuni asupra scopurilor și instituțiilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu, Edit. Asociațiunii, 1904, p. 56-57.

⁴⁰ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/18 și 1918/19*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1919, p. 9.

Berggasse nr. 9⁴¹. Clădirea a fost vândută Consistoriul arhidiecezan din Sibiu, pentru înființarea unui orfelinat în care să fie îngrijiți copiii rămași orfani după ce părinții lor au murit pe câmpul de luptă în Primul Război Mondial⁴². Catinca Bârseanu, aleasă președinta regionalei Ardeal a Societății Ocrotirea Orfanilor din Războiul Mondial 1916-1919, a avut în subordine 10 filiale județene din Ardeal, care cuprindeau Orfelinatul din Sibiu și din alte orașe, având în grijă peste 27.000 de orfani⁴³.

După Primul Război Mondial, ea a revigorat activitatea Reuniunii și a reasezat-o în linia ei inițială, de muncă pe tărâm cultural, îndemnându-și colegile să continue să trudească pentru binele națiunii în cadrul Reuniunii căci „ori și câte grupări de muncă s-au format cu toate ocaziunile impuse de necesități, rădăcina la toate este tot Reuniunea, iar toate aceste grupări momentane trebuiesc privite ca niște ramificații ale ei. Nici că se poate altfel când este vorba de a lucra pentru binele neamului din care faci parte, decât prin o conlucrare comună condusă de același dor și ideal”⁴⁴.

După o perioadă de câțiva ani în care, din cauza războiului, Reuniunea nu a mai organizat niciun eveniment public major, în ajunul Anului Nou 1919, Catinca Bârseanu a coordonat o manifestare cultural-artistică la care a participat tenorul sibian Ionel Crișan și al cărei venit a fost de 2.870 de coroane⁴⁵.

Președinta Reuniunii Femeilor Române din Sibiu a sprijinit românii afectați de retragerea trupelor maghiare și a strâns colecte pentru cei afectați de jafurile acestora, iar în mai 1919 a oferit un ajutor de aproape 200.000 de coroane. Catinca Bârseanu s-a deplasat la graniță și a distribuit vagoane întregi de alimente, cu sprijinul doamnelor din Comitetul Reuniunii și al generalului Traian Moșoiu⁴⁶. Cu prilejul vizitei Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la Sibiu, în Sala festivă a Muzeului Asociațiunii, în 31 mai 1919, Catinca Bârseanu i-a cerut suveranei să accepte patronajul Reuniunii și înființarea unui așezământ de ocrotire al femeii, pe care intenționa să îl deschidă în Sibiu, „locaș de adăpost și mângăere, să poarte numele Maiestății Sale: Regina Maria”⁴⁷.

Veturia Lapedatu. Învățătoarea Veturia Lapedatu⁴⁸ și-a câștigat un loc binemeritat în galeria femeilor excepționale din istoria Sibiului pentru activitatea sa în folosul studenților români din Sibiu, pe care a desfășurat-o în cadrul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu. Părintele academician Ioan Lupaș o numea „binefăcătoarea tinerimii studioase”⁴⁹ pentru că

⁴¹ Un imobil aflat în zilele noastre în Sibiu, strada Dealului nr. 13.

⁴² *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1914/15...*, ed. cit., p. 4.

⁴³ Lucia Cosma, *Catinca Bârseanu*, „Transilvania”, an. 73, nr. 2-3, Sibiu, febr.-martie 1942, p. 233.

⁴⁴ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/18 și 1918/19*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1919, p. 7.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 15.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 17.

⁴⁸ Veturia Lapedatu (1877–1933) s-a născut în 6/19 decembrie 1877 în Beiuș, fiind unul dintre cei șapte copii ai preotului ortodox Vasile Papp și ai Anei Dringou. A urmat școala în Beiuș, Oradea, Arad și Sibiu, apoi pedagogia de stat din Budapesta, fiind promovată învățătoare pentru școlile primare elementare ungurești și românești.

⁴⁹ Dr. I[oa]n Lupaș, *O binefăcătoare a tinerimii studioase: Veturia I. Lapedatu*, Sibiu, Tiparul Institutului de arte grafice „Dacia Traiana”, 1933, p. 5-32.

vreme de aproape 40 de ani a avut în grijă elevii veniți din satele din jur să studieze la gimnaziile din Sibiu. Veturia Lapedatu, născută Papp, a fost cea care a preluat conducerea proiectului de la Maria Cosma, reușind să lase amintiri puternice în memoria tinerilor cărora le-a fost o a doua mamă, pe care i-a îngrijit cu delicatețe și dăruire, pe care i-a învățat să aibă o purtare morală ireproșabilă⁵⁰.

În anul 1901, a fost învățătoare în Săliște, dovedind încă de pe atunci o preocupare sinceră pentru educația morală și religioasă a elevilor săi, pentru sporirea cunoștințelor de limba română și pentru sădirea în rândul copiilor a iubirii pentru tradițiile neamului; a fost activă în reuniunile de cântări, de înfrumusețare și cea de ajutorare a sărmanilor⁵¹. În anul școlar 1903-1904 a fost angajată profesoară de lucru manual și economie casnică la Școala Civilă de Fete a Asociațiunii din Sibiu⁵². Tânăra învățătoare Veturia Papp a primit, în anul 1903, una dintre cele două burse oferite de Reuniunea Femeilor Române din Sibiu pentru a preda la viitoarea Școală pentru economia și industria de casă. Cu acest sprijin, a urmat cursurile școlii economice a Reuniunii Femeilor Evanghelice din Sibiu, apoi a frecventat cursuri de specialitate la Viena, fapt considerat mulțumitor de comitetul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu: „Atestatele ce a prezentat, precum și lucrările ce a săvârșit la cursurile amintite sunt foarte mulțumitoare și ne întăresc în convingerea că reuniunea, în persoana, stipendiatei Veturia A. Papp a făcut o bună achiziție pe sama Școalei economice și industriale”⁵³. A condus, din octombrie 1905, vreme de doi ani, prima Școală de economie de casă din Sibiu, contribuind la creșterea calității învățământului din această școală prin implicarea în predare a profesorilor Seminarului Andreian⁵⁴.

Conducerea „Mesei studenților” a preluat-o în anul școlar 1905/1906, până în 1907. În 1906 s-a căsătorit cu Ioan I. Lapedatu, viitorul director al Băncii Naționale a României și ministru de Finanțe, pe atunci director al Băncii „Ardeleana” din Orăștie, și a rămas timp de cinci ani în acest oraș, continuând să se implice în acțiuni filantropice și sociale. Veturia Lapedatu s-a întors la Sibiu în 1911, a preluat „Masa studenților” și s-a ocupat de ea până în anul 1926. În anii în care a condus destinele acestui institut de binefacere a purtat de grijă generațiilor de elevi români, pe care i-a înconjurat cu o afecțiune maternă și i-a îndrumat cu priceperea dascălului exemplar care s-a dovedit a fi⁵⁵. Contribuția Veturiei Lapedatu la formarea tinerilor studenți s-a conturat și prin insuflarea dragostei de carte și de limba română, căci îi îndemna pe elevi să scrie, îi implica în coruri sau în formații care susțineau mici spectacole⁵⁶. Ioan Lupaș mărturisea că instituția condusă de Veturia Lapedatu era o veritabilă școală de conștiință românească, copiilor le erau oferite serbări de Crăciun, le era îndulcită astfel depărtarea de casă, mai ales cu prilejul sărbătorilor creștine⁵⁷. A făcut parte

⁵⁰ *Ibidem*, p. 6-7.

⁵¹ Dr. I[oa]n Lupaș, *op. cit.*, p. 11-12.

⁵² *Ibidem*, p. 15-16.

⁵³ *A patruzecea Adunare generală a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu ținută în 4 Iunie 1905*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1905, p. 10-11.

⁵⁴ Dr. I[oa]n Lupaș, *op. cit.*, p. 16-17.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 20-21.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 21-22.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 23.

din Comitetul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, condus de Maria Cosma, iar în timpul Primului Război Mondial, a fost soră de caritate la spitalul de rezervă din Sibiu⁵⁸. După Marea Unire, când „Masa studenților” a fost preluată de Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, Veturia Lapedatu a continuat să sprijine tinerii studenți⁵⁹.

Eugenia Tordășianu. În același registru, cel al personalităților feminine cu o contribuție esențială la educația tinerelor generații de studenți români, care peste ani au format elita românească transilvăneană ce a condus destinele neamului în România întregită, se înscrie și Eugenia Tordășianu⁶⁰. Președinta Societății Femeilor Române Ortodoxe din Sibiu a fost, vreme de peste patru decenii, un dascăl dedicat. Timp de 24 de ani, a fost profesoară a Școlii civile de fete cu internat a Asociațiunii ASTRA, din anul 1919, a activat ca profesoară de matematică, chimie și fizică la Liceul de fete din Sibiu al Statului, transformat din 1925 în Liceul „Domnița Ileana”⁶¹. A tradus manuale de matematică din limba maghiară în limba română și a conceput un manual de geometrie⁶². Contribuția ei la viața socială și educațională a Sibiului s-a tradus printr-o activitate bogată, de profesor, traducător de manuale, președintă a Societății Femeilor Române Ortodoxe, ajutor al ucenicilor Reuniunii Sodalilor Români din Sibiu⁶³, susținătoare a orfanilor și săracilor.

Soția lui Victor Tordășianu, președinte al Reuniunii Meseriașilor Români din Sibiu, Eugenia Tordășianu s-a remarcat în societatea sibiană ca o personalitate puternică, mână de sincere sentimente naționale⁶⁴. În anii Primului Război Mondial, a fost membră a Comitetului Reuniunii Femeilor Române din Sibiu și a făcut voluntariat în spitalul de campanie deschis în spațiile Reuniunii⁶⁵. Eugenia Tordășianu a fost prezentă și la organizarea orfelinului pentru îngrijirea orfanilor eroilor căzuți în Primul Război Mondial. Cu cei mici adăpostiți aici a pregătit, în primăvara anului 1916, un impresionant spectacol în Teatrul Orășenesc, în folosul

⁵⁸ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anul 1914/15 și 1915/16*, Sibiu, Edit. Reuniunii, 1916, p. 8.

⁵⁹ Dr. Iosif Stoichiția, *Masa studenților și Veturia I. Lapedatu*, „Calendarul pentru popor al Asociațiunii pe anul 1935”, Sibiu, Edit. Asociațiunii Astra, 1935, p. 173-179.

⁶⁰ Pe numele de fată Iovescu, Eugenia Tordășianu (1872-1937) s-a născut în 1872 în Bozovici, a urmat Preparandia de stat pentru școli civile și superioare din Budapesta, iar în 1895 s-a înscris la concursul pentru postul de învățătoare definitivă la Școala de fete a Asociațiunii. Era calificată să predea matematica și științele naturale, gimnastica și lucrul de mână, în limbile română, maghiară și germană.

⁶¹ Dr. Vasile Bologa, *Anuarul liceului de fete din Sibiu al Statului, împreună cu internatul de fete al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român pe anul școlar 1919-1920*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1921, p. 19.

⁶² *Raportul secțiunii școlare*, „Transilvania”, an. XLV, nr. 7-9, Sibiu, 1 septembrie 1914, p. 416.

⁶³ „Reuniunea Sodalilor Români din Sibiu” a fost înființată în anul 1867, la inițiativa lui Nicolae Cristea, redactor al „Telegrafului Român” și memorandist, și cu sprijinul mitropolitului Andrei Șaguna. A fost prima reuniune a meseriașilor români din Transilvania, iar în anul 1924, odată cu modificarea statutelor inițiale, și-a schimbat denumirea în „Reuniunea Meseriașilor Români din Sibiu”. A organizat cursuri pentru ucenici și meseriași, serate literare, expoziții, reprezentații teatrale, animând viața culturală și socială a Sibiului. Vezi Traian Chirilă, *Reuniunea Culturală Națională a Meseriașilor Români din Sibiu la 80 de ani*, Sibiu, Edit. Reuniunii Culturale Naționale a Meseriașilor Români din Sibiu, 1946.

⁶⁴ Vera Ștefănescu, *Figuri dispărute. Eugenia Tordășianu*, „Viața ilustrată”, an. V, nr. 2, Cluj, februarie 1938, p. 13-14.

⁶⁵ *Anuarul femeilor române din Sibiu pe anul 1914/15 și 1915/16*, ed. cit., p. 9.

orfelinatului, instruindu-i pe copii în probe de gimnastică, jocuri, cântări, interpretări la pian și declamații, alături de dirijorul Timotei Popovici⁶⁶.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, Eugenia Tordășianu a fost, împreună cu Eleonora Lemény-Rozvány, delegată a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu⁶⁷. Imediat după Marea Unire, Reuniunea Femeilor Române din Sibiu s-a dedicat „inițierii vieții sociale, în mod corespunzător în sânul societății române din Sibiu, în care privință de la începutul războiului mondial nu s-a văzut niciun moment de bucurie”⁶⁸ și în acest sens, înființează o comisie din care face parte și Eugenia Tordășianu.

Din 1923, a fost președinta Societății Ortodoxe a Femeilor Române din Sibiu, în cadrul căreia a organizat conferințe cu teme biblice, a distribuit cărți, a sprijinit edificarea de noi lăcașuri de cult, a sprijinit nevoiașii și a fost prezentă la sărbătorile naționale din Sibiu⁶⁹. A continuat să fie implicată în viața culturală și socială a Sibiului și după Marea Unire, una dintre preocupările sale fiind întărirea legăturilor între românii din Ardeal și cei de dincolo de Carpați, a organizat serate culturale, a sprijinit ucenicii Reuniunii Meseriașilor Români din Sibiu⁷⁰.

Eleonora Lemény-Rozvány. O contribuție aparte la afirmarea femeilor nu doar în domeniul educației și în cel social, ci și în politică a avut-o Eleonora Lemény-Rozvány⁷¹, singura femeie deputat în Marele Sfat Național Român și prima femeie cu titlul de doctor din Transilvania, obținut la Universitatea din Cluj, cea care a marcat o nouă treaptă în emanciparea femeilor din Transilvania. A urmat școala în Săliște și la Sibiu, apoi studii universitare la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, și un semestru la Universitatea din Geneva, Elveția. În anul 1908, a fost numită profesoară la Școala de Fete a Asociațiunii ASTRA din Sibiu, unde a predat timp de 11 ani. Din 1919 a ocupat postul de profesoară titulară de limba și literatura germană, franceză și română la Liceul de fete din Sibiu al Statului, post din care s-a retras în 5 octombrie 1919, după ce a fost numită consilier de secție la Resortul Ocrotirea Socială⁷². Membră activă a Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, a îngrijit răniți în spitalul de rezervă din Sibiu în timpul Primului Război Mondial, fiind, de-a lungul anilor, o prezență constantă și importantă în viața culturală și socială a Sibiului⁷³.

⁶⁶ *Copilașii și orfelinatul*, „Biserica și școala”, an. XL, nr. 15, Arad, 10/23 aprilie 1916, p. 117 și *Reprezentarea de copii din Sibiu*, „Biserica și școala”, an. XL, nr. 17-18, Arad, 1/14 mai 1916, p. 131.

⁶⁷ *Credențional. Sibiu, 26 Noiembrie 1918. Reuniunea femeilor române. Delegați: Eleonora Lemény n. Rozvány, Eugenia Tordășianu*, în Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. Colecția documente, Documentele Unirii, vol. I, f. 519, 521, disponibil online la adresa: <http://dspace.bcucuj.ro/handle/123456789/83657>.

⁶⁸ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/18 și 1918/19*, ed. cit., p. 10.

⁶⁹ Vera Ștefănescu, *Societatea națională a femeilor ortodoxe române*, „Viața Ilustrată”, Sibiu, an. I, nr. 2, aprilie 1934, p. 16-18.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 13.

⁷¹ Eleonora Lemény-Rozvány (1885-1948) s-a născut la Săliște, în 15/27 august 1885, fiind nepoata lui Ioan Bran de Lemény, avocat, revoluționar pașoptist.

⁷² Dr. Vasile Bologa, *Anuarul liceului de fete din Sibiu al Statului, împreună cu internatul de fete al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român pe anul școlar 1919-1920*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1921, p. 19.

⁷³ *Anuarul femeilor române din Sibiu pe anul 1914/15 și 1915/16*, ed. cit., p. 9.

Eleonora Lemény-Rozvány
Sursa foto: Muzeul Culturii Săliștene.

Reuniunea Femeilor Române din Sibiu a delegat-o pe Eleonora Lemény-Rozvány, alături de Eugenia Tordășianu, ca reprezentată la Marea Adunare Națională Română, din 1 Decembrie 1918⁷⁴.

Eleonora Lemény-Rozvány, profesoară din Sibiu, a fost singura femeie care a fost aleasă să facă parte din Marele Sfat Național Român, organul provizoriu al puterii de stat din România până la unirea definitivă cu România. O contribuție aparte la emanciparea femeii române din Transilvania și-a adus Eleonora Lemény-Rozvány în ședințele Marelui

---

⁷⁴ *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/18 și 1918/19*, ed. cit., p. 10.

Sfat Național, unde a luptat pentru obținerea dreptului de vot acordat femeilor, într-o societate încă extrem de conservatoare și care se arăta sceptică în această privință. Acordarea dreptului de vot tuturor cetățenilor peste 21 de ani, inclusiv femeilor, fusese hotărâtă la Marea Adunare de la Alba-Iulia și aprobată de regele Ferdinand, iar Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, urma să redacteze un proiect de lege în acest sens. Eleonora Lemény-Rozvány a constatat faptul că proiectul propus de Consiliul Dirigent în vara anului 1919 nu prevedea dreptul de vot pentru femei și minorități. A contestat această omisiune și a luat cuvântul în ședința din 1 august 1919 a Marelui Sfat Național, când a cerut drept de vot pentru femei și a argumentat nevoia acordării lui prin faptul că acest lucru va atrage cu sine emanciparea întregii societăți, nu va afecta rolul femeii în familie și în societate, ci, dimpotrivă, va contribui la o evoluție firească și necesară a femeii⁷⁵.

Cu un discurs argumentat, educată, independentă, implicată în viața comunității, Eleonora Lemény-Rozvány a fost prima femeie din Transilvania prezentă în viața politică după Marea Unire, una dintre pionierele mișcării de emancipare feminină în România.

Concluzii

Personalitățile feminine care au activat în cadrul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu au contribuit în mod esențial la dezvoltarea vieții culturale, artistice și sociale în Sibiu și Transilvania, începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, remarcându-se ca directoare de școli, profesoare, coordonatoare de proiecte sociale și filantropice. Ele au format reuniuni ale femeilor, au înființat școli, au derulat campanii umanitare. Înființarea școlilor de fete cu predare în limba română a contribuit la formarea unor generații de tinere educate, cu cunoștințe temeinice de limba română, dar și în domeniul științelor, al artelor și al industriei de casă. Campaniile umanitare și proiectele sociale derulate de comunitatea femeilor din Sibiu s-au soldat cu un sprijin consistent pentru diferite categorii sociale – răniți, orfani, săraci, coagulând societatea și promovând altruismul. Tot în cadrul activității pe care au desfășurat-o în cadrul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, aceste femei au coordonat activități sociale și culturale care au adus un venit însemnat și constant la fondurile Reuniunii, venit care a completat fondurile primite din donații pentru susținerea școlilor reuniunii.

Emanciparea politică a femeilor din Transilvania, după Marea Unire s-a datorat în mare parte poziției demne și curajoase a unor personalități feminine din Sibiu, care au luat atitudine atunci când demersurile lor au fost pe nedrept oprite și au luptat pentru obținerea de drepturi și libertăți, în limitele unui feminism echilibrat și îndreptat spre emanciparea comunităților din care au făcut parte.

⁷⁵ *Parlamentul Ardealului. Dezbaterele Marelui Sfat Național*, „Gazeta de Transilvania”, an. 80, nr. 158, Brașov, 5 august 1919, p. 1.